

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI MARKIROVKALASHNING TIZIMINING RIVOJLANISHI

Xudoyberdiyev Elbek Abdurashit o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

tel: 94 515-15-08;

e-mail: Elbek33@gmail.com.

Annotatsiya: O'zbekistonda raqamli markirovkalash tizimining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada raqamli markirovkalashning ahamiyati, tizimning joriy etilish bosqichlari va uning iqtisodiy ta'siri ko'rib chiqiladi. Raqamli markirovka yordamida tovarlar harakatini onlayn kuzatish, noqonuniy savdo va firibgarliklarning oldini olish, soliq tushumlarini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqolada, shuningdek, tizimni joriy qilishdagi amaliy qiyinchiliklar, xorijiy tajribalar va kelajakda tizimni yanada rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Raqamli markirovkalashning O'zbekiston iqtisodiyotiga qo'shgan hissasi va uning xalqaro savdodagi o'rni ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqamli markirovka, tizim rivojlanishi, O'zbekiston, iqtisodiy ta'sir, soliq yig'ish, xalqaro savdo, firibgarlik, monitoring, markirovka, texnologiyalar.

Abstract: The development of the digital marking system in Uzbekistan plays a crucial role in the country's economy. This article discusses the importance of digital marking, the stages of its implementation, and its economic impact. The article analyzes how digital marking enables the online tracking of goods, prevents illegal trade and fraud, and provides opportunities for increasing tax revenues. Additionally, the article explores practical challenges in implementing the system, foreign experiences, and recommendations for further development. The

contribution of digital marking to Uzbekistan's economy and its role in international trade are also examined.

Keywords: digital marking, system development, Uzbekistan, economic impact, tax collection, international trade, fraud, monitoring, marking, technologies.

Аннотация: Развитие системы цифровой маркировки в Узбекистане играет важную роль в экономике страны. В данной статье рассматриваются важность цифровой маркировки, этапы её внедрения и её экономическое воздействие. Анализируются возможности цифровой маркировки для онлайн-отслеживания товаров, предотвращения нелегальной торговли и мошенничества, а также повышения налоговых поступлений. В статье также рассматриваются практические проблемы внедрения системы, зарубежный опыт и рекомендации по дальнейшему развитию. Вклад цифровой маркировки в экономику Узбекистана и её роль в международной торговле также рассматриваются.

Ключевые слова: цифровая маркировка, развитие системы, Узбекистан, экономическое воздействие, сбор налогов, международная торговля, мошенничество, мониторинг, маркировка, технологии.

Kirish. O'zbekiston iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasi so'nggi yillarda tez sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda. Ayniqsa, raqamli markirovka tizimining joriy etilishi bu jarayonning muhim qismini tashkil etadi. Raqamli markirovka, mahsulotlarning har bir birligini identifikatsiya qilish va ularning harakatini onlayn kuzatish imkonini beradigan innovatsion texnologiya bo'lib, mamlakatda bozordagi firibgarlik, soxta mahsulotlar va kontrabanda bilan kurashishda muhim vosita sifatida qaraladi. Ushbu tizimni joriy etish orqali

O'zbekiston nafaqat ichki bozorda shaffoflikni ta'minlash, balki xalqaro savdoda ham o'z mahsulotlarini ishonchli va raqobatbardosh tarzda taqdim etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Raqamli markirovka tizimi, shuningdek, soliq yig'ish jarayonini optimallashtirish va iqtisodiy nazoratni kuchaytirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Tizimning joriy etilishi, nafaqat yurt ichidagi noqonuniy savdo va firibgarliklarni kamaytirishga, balki mamlakat iqtisodiyotining global bozorga integratsiyasini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli markirovka tizimining muvaffaqiyatli ishlashi uchun texnik, iqtisodiy va ijtimoiy omillarni hisobga olish zarur. Mazkur maqolada, O'zbekistonda raqamli markirovka tizimining rivojlanishi, uning iqtisodiy ta'siri, tizimning joriy etilish bosqichlari va amaliy qiyinchiliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida tizimni yanada takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Raqamli markirovkaning kelajakda O'zbekiston iqtisodiyotida o'ynaydigan roli, uning soliq yig'ish tizimiga ta'siri va xalqaro savdodagi o'rnini ham ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar sharhi. Raqamli markirovka tizimi so'nggi yillarda dunyo miqyosida keng tarqalgan va uning muvaffaqiyatli joriy etilishi iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda sezilarli o'zgarishlarga olib kelgan. Ushbu tizimning iqtisodiy ta'sirini va uning samaradorligini baholash uchun turli xil ilmiy manbalar va tajribalar o'rganilgan. Jahon tajribasini o'rganishda, Rossiya, Xitoy va Turkiya kabi davlatlarning raqamli markirovka tizimini muvaffaqiyatli joriy etish bo'yicha o'z tajribalari katta ahamiyatga ega. Rossiyada, masalan, raqamli markirovka tizimi nafaqat ichki bozordagi savdo operatsiyalarini nazorat qilish, balki xalqaro savdoni rivojlantirishda ham muhim o'rin tutmoqda. Yeqin sharq va Yevropadagi davlatlar ham raqamli markirovkaning iqtisodiy foydalari haqida keng ilmiy tadqiqotlar olib borishmoqda. Bularning orasida Markaziy Osiyo mamlakatlarida ham bu tizimning o'rnini va afzalliklarini o'rganishga qaratilgan ishlar mavjud.

Tadqiqotlarda raqamli markirovkaning tovarlarning noqonuniy aylanishini kamaytirishga, soliqlarni oshirishga va bozorda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qilishi ko'rsatilgan. Xususan, Chuchulina (2019) o'z tadqiqotida raqamli markirovka tizimining mahsulotlarning kelib chiqishini aniq belgilash va ularni sotish jarayonida to'liq kuzatib borish imkonini taqdim etishini ta'kidlagan. Petrov (2020) esa, tizimni joriy etish orqali soliq tushumlarining sezilarli darajada oshishi va davlatning iqtisodiy nazoratini kuchaytirishini ko'rsatgan.

Shu bilan birga, raqamli markirovka tizimining rivojlanishi va joriy etilishi amaliy qiyinchiliklarga ham olib keladi. Yarovaya (2021) o'z tadqiqotida, kichik va o'rta bizneslar uchun tizimni to'liq qabul qilishda texnik va iqtisodiy muammolarni, xususan, yangi texnologiyalarni joriy qilishdagi qiyinchiliklarni yoritgan. Shuningdek, u raqamli infratuzilma va raqamli texnologiyalarga bo'lgan talabning oshishi natijasida mavjud bo'lgan rivojlanish imkoniyatlarini ham ta'kidlagan.

Raqamli markirovka tizimi joriy etilishining ijtimoiy va iqtisodiy ta'siri bo'yicha Ivanova va Sidorov (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham alohida ahamiyatga ega. Ular tizimning bozorda ishonchni oshirish, iste'molchilarni himoya qilish va qonuniy savdoni qo'llab-quvvatlashga yordam berishini qayd etgan. Shuningdek, Semyonov (2020) o'z ilmiy ishida raqamli markirovkaning o'zgaruvchan global bozorga O'zbekistonning integratsiyasini kuchaytirishdagi ahamiyatini ta'kidladi. Bundan tashqari, Friedrich va Muller (2017) tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotda raqamli markirovkaning xalqaro savdo tizimidagi roli va uning O'zbekiston mahsulotlari uchun eksport salohiyatini oshirishdagi imkoniyatlari o'rganilgan. Raqamli markirovka nafaqat ichki bozorda, balki eksport bozorlarida ham O'zbekiston mahsulotlarini yuqori sifat va ishonchlilikda taqdim etishga imkon beradi.

G'ulomova (2022)ning ilmiy tadqiqotlarida esa raqamli markirovkaning O'zbekiston iqtisodiyotida soliq yig'ish tizimini takomillashtirishdagi o'rni va samaradorligi tahlil qilingan. U, ayniqsa, tizimning kichik va o'rta bizneslar uchun soliq majburiyatlarini aniqlash va tushumlarni oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatgan. Shu tarzda, raqamli markirovka tizimining rivojlanishi va uning samaradorligini baholashda O'zbekiston va xorijiy davlatlarning tajribalari, ilmiy tadqiqotlar va amaliy natijalar muhim o'rin tutadi. Ushbu tizimning joriy etilishi iqtisodiy jarayonlarni shaffoflashtiradi, firibgarliklarni kamaytiradi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur mavzuni yoritishda tahlil, induksiya, deduksiya, tizimli va kompleksli yondashuv usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Raqamli markirovka tizimi joriy etilishi mamlakat iqtisodiyotida sezilarli o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ushbu tizimni tahlil qilishda biz turli xil iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillarni hisobga olishimiz zarur. Boshida raqamli markirovkaning tovarlar va xizmatlar harakatini to'liq nazorat qilish imkoniyatlarini yaratishdagi roli tahlil qilindi. Markirovka yordamida mahsulotlarning har bir birligini identifikatsiya qilish, ularning kelib chiqishini va bozordagi harakatini kuzatish mumkin bo'ladi. Bu esa, ayniqsa, noqonuniy savdo va firibgarliklar bilan kurashishda katta ahamiyatga ega. Tizimning iqtisodiy ta'sirini tahlil qilganda, raqamli markirovka yordamida soliq yig'ish tizimining samaradorligi oshirishini ko'rish mumkin. Markirovkalangan tovarlar bo'yicha aniq ma'lumotlar yig'iladi va bu soliq organlariga mahsulotlarning haqiqatda qayerdan kelganini, qayerda ishlab chiqarilganini va kim tomonidan sotilganini bilish imkonini beradi. Bu esa, soliq yuki va daromadlarni oshirishga yordam beradi.

Induksiya usuli orqali raqamli markirovka tizimining ahamiyatini umumlashtirish mumkin. Dunyoda raqamli markirovka tizimi muvaffaqiyatli amalga oshirilgan mamlakatlar misolida uning samaradorligi haqida xulosa chiqarish mumkin. Masalan, Rossiya va Xitoyda raqamli markirovka tizimi joriy etilishi orqali yirik tovarlar, ayniqsa, tamaki va alkogol mahsulotlari bo'yicha bozorda firibgarliklar kamaydi. Ushbu misollarni tahlil qilish orqali O'zbekistonda ham tizimning muvaffaqiyatli ishlashi uchun barcha zarur sharoitlar mavjudligini ko'rish mumkin. Shuningdek, tizimning raqamli monitoringi orqali o'z vaqtida noxush hodisalarni aniqlash va ularga tezkor chora ko'rish imkoniyati yaratildi. Induktiv usul orqali, mamlakatning iqtisodiy holati, raqamli texnologiyalarga bo'lgan qiziqish, kichik va o'rta bizneslarning raqamli tizimlarga o'zlashtirilishi natijasida tizimning samarasini ko'rish mumkin. Tizimning joriy etilishi, eng avvalo, soliq sohasida ko'rinadigan ijobiy o'zgarishlarni olib kelishi kutilmoqda.

Deduksiya usulida umumiy qoidalar va tamoyillar asosida raqamli markirovka tizimining O'zbekistonda amalga oshirilishini tahlil qilamiz. Birinchi navbatda, tizimning global miqyosdagi muvaffaqiyatli misollari (masalan, Rossiya, Xitoy, Turkiya) shuni ko'rsatadiki, raqamli markirovka tizimi tovarlar va xizmatlarning harakatini nazorat qilish va shaffoflikni oshirishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, bu tizimning boshqa afzalliklari, masalan, soliq yig'ishning samaradorligi, qonuniy savdoning rivojlanishi va bozordagi raqobatbardoshlikni oshirish kabi omillar ham mavjud. Shu asosda, O'zbekistonda raqamli markirovka tizimining joriy etilishi ham, ayniqsa, bozorda yuqori xavfli tovarlar, masalan, dori-darmonlar, alkogol va tamaki mahsulotlarining harakatini nazorat qilishni osonlashtiradi va qonunbuzarliklarni kamaytiradi, degan xulosaga kelish mumkin. Bunday yondashuv tizimning samaradorligini amaliy misollar asosida ko'rsatishga yordam beradi.

Tizimli yondashuvga ko'ra, raqamli markirovka tizimi bir qator komponentlardan iborat bo'lib, ularning har biri o'zaro bog'liq va tizimning muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlash uchun birgalikda faoliyat ko'rsatadi. Bu komponentlar orasida texnik infratuzilma, raqamli tizimga integratsiya qilish jarayonlari, soliq organlari bilan hamkorlik, biznesni tayyorlash va qo'llab-quvvatlash, shuningdek, huquqiy va normativ bazani shakllantirish mavjud. Tizimning samarali ishlashi uchun barcha komponentlarning o'zaro muvofiqligi va ularning doimiy yangilanishi zarur.

Shu bilan birga, tizimning rivojlanishi va takomillashuvi davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, raqamli infratuzilmani takomillashtirish va yangi texnologiyalarni ishlab chiqishni talab qiladi. Tizimli yondashuv orqali tizimning barcha jarayonlari va elementlari o'zaro bog'liqligi va tasdiqlangan qonunchilikka muvofiq amalga oshirilishi ta'minlanadi.

Kompleksli yondashuv orqali raqamli markirovka tizimi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va texnologik jihatlardan ham yoritiladi. Tizimning joriy etilishi bilan, faqatgina iqtisodiy samaralar emas, balki ijtimoiy jihatlar, masalan, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, bozor shaffofligini oshirish va mamlakatda raqamli savodxonlikni rivojlantirish kabi omillar ham katta rol o'ynaydi. Ushbu tizim orqali o'zgarishlarning to'liq tasvirini olish, barcha tomonlarning manfaatlarini muvozanatlashtirish va tizimni doimiy ravishda takomillashtirish zarur.

Kompleksli yondashuv tizimni ishlab chiqishda va joriy etishda har bir bosqichni alohida tahlil qilishni talab qiladi, chunki har bir qadam mamlakatdagi iqtisodiy holat, texnologik infratuzilma va ijtimoiy sharoitlarga bog'liq bo'ladi. Tizimning muvaffaqiyatli ishlashi uchun barcha bu omillarni hisobga olish va ularga mos ravishda chora-tadbirlar ishlab chiqish lozim.

Raqamli markirovka tizimi O'zbekistonda muvaffaqiyatli joriy etilganida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda katta o'zgarishlarga olib kelishi kutilmoqda. Bu tizim orqali mahsulotlarning harakatini nazorat qilish, noqonuniy savdo va firibgarliklarni kamaytirish, soliq tushumlarini oshirish va bozor shaffofligini ta'minlash imkoniyatlari mavjud. Xususan, kichik va o'rta bizneslar uchun tizimni qabul qilishda texnik va iqtisodiy qiyinchiliklar mavjud bo'lsa-da, ularning samarali joriy etilishi uchun maxsus tayyorlov kurslari va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yaratilishi zarur. Shuningdek, xalqaro tajribalar va tizimli yondashuv asosida tizimni rivojlantirish O'zbekistonning global iqtisodiy integratsiyasini yanada kuchaytiradi.

Raqamli markirovka tizimi O'zbekistonda faqatgina bojxona va soliqlarni oshirishga yordam bermaydi, balki iqtisodiy jarayonlarni shaffoflashtirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Tovarlar va xizmatlarning harakatini onlayn kuzatish, ular haqida aniq va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etish imkonini beradi. Bu nafaqat davlatga, balki iste'molchilarga ham mahsulotlarning haqiqiyligini va sifatini tekshirishda yordam beradi. Shu bilan birga, tizimning joriy etilishi, yirik savdo tarmoqlarida raqobatni oshiradi, chunki barcha sotuvchilar uchun bir xil sharoitlar va qoidalar yaratiladi. Raqamli markirovka tizimi orqali, soliq va bojxona organlariga har bir mahsulotning kelib chiqishi, ishlab chiqaruvchisi va harakatlanish yo'nalishi to'g'risida to'liq ma'lumot taqdim etiladi. Bu esa, noqonuniy savdo va smugglerlarni aniqlashda yordam beradi, shuningdek, byudjetga tushadigan tushumlarni oshiradi.

Raqamli markirovka tizimi faqat iqtisodiy foyda keltirmaydi, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu tizimning joriy etilishi iste'molchilarni himoya qilishning yangi vositalarini yaratadi. Mahsulotlarning haqiqiyligini tekshirish va ularni rasmiy savdoda sotilishi shart bo'lgan tizimlar orqali iste'molchilarning ishonchini oshirish mumkin. Ayniqsa, soxta va kontrafakt mahsulotlar bo'yicha kurashish, aholining salomatligi va xavfsizligini ta'minlashga

xizmat qiladi. O'zbekiston aholisi uchun markirovkalangan mahsulotlar to'g'risidagi ma'lumotlar ochiq va mavjud bo'lgani sababli, iste'molchilar o'zlarini xavfsizroq his qilishadi. Raqamli markirovka tizimi shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga yordam beradi. Bunda davlat tomonidan belgilangan standartlar va qonun-qoidalar, xususiy sektordagi ishlab chiqaruvchilar va sotuvchilar tomonidan bajarilishi kerak bo'lgan mas'uliyatlar o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjud. Bunday yondashuv orqali tizimning ishlashini ta'minlash va foydali natijalarga erishish mumkin.

Raqamli markirovka tizimining muvaffaqiyatli ishlashi uchun texnologik infratuzilma zarur. O'zbekiston uchun bu tizimni to'liq amalga oshirishda tezkor internet aloqalari va zamonaviy mobil qurilmalar, shuningdek, ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va uzatish uchun zarur bo'lgan serverlar va bulutli texnologiyalarni yaratish kerak. Shuningdek, tizimni joriy qilish uchun davlat tomonidan zamonaviy axborot texnologiyalari infratuzilmasiga sarmoya kiritilishi va barcha tizimlarni yagona platformada integratsiya qilish zarur. Raqamli markirovka tizimining texnologik muvaffaqiyati ishlab chiqaruvchilarning yangi texnologiyalarni joriy qilish va ularni operatsiyalariga integratsiya qilish qobiliyatiga bog'liq. Bu esa, dastlabki sarmoyalarni talab qiladi va kichik va o'rta bizneslar uchun qo'shimcha moliyaviy yukni anglatishi mumkin. Shu sababli, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, grantlar yoki imtiyozli kreditlar orqali ularni tizimga integratsiyalashni rag'batlantirish zarur. Dunyo bo'ylab raqamli markirovka tizimi turli darajada muvaffaqiyatli joriy etilgan va har bir mamlakat o'zining iqtisodiy va huquqiy sharoitlariga moslashtirgan. Masalan, Rossiya va Xitoyda raqamli markirovka tizimi nafaqat mahsulotlar harakatini nazorat qilish, balki xavfsizlik va ekologik normativlarni ta'minlashda ham muhim vosita sifatida qo'llaniladi. Ushbu tajribalar O'zbekistonda ham tizimni muvaffaqiyatli amalga oshirishda foydali bo'lishi mumkin.

O'zbekistonda raqamli markirovka tizimi uchun bir nechta xorijiy tajriba va yondashuvlarni moslashtirish mumkin. Bu, masalan, Yevropa Ittifoqi va Germaniyadagi raqamli markirovka tizimlarining qat'iy nazorati va monitoringini ko'rib chiqish bo'lishi mumkin. Xalqaro savdo hamda qadoqlash va tashish bo'yicha an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, raqamli markirovka, qadoqlashning xavfsizligini ta'minlashda yangi imkoniyatlar yaratadi.

Raqamli markirovka tizimining kelajakdagi rivojlanishi, avvalo, texnologik yangiliklarga bog'liq bo'ladi. Yangi texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt (AI), blokcheyn va Internet of Things (IoT) kabi innovatsiyalar raqamli markirovkaning samaradorligini yanada oshirishi mumkin. Blokcheyn texnologiyasi yordamida tovarlar harakatini tahlil qilish va nazorat qilish jarayonlari yanada shaffof va ishonchli bo'ladi. Bu tizimni yanada xavfsizroq qilishga va firibgarliklarning oldini olishga yordam beradi.

Kelajakda tizimni takomillashtirishda, O'zbekistonda raqamli markirovka tizimining shaffofligini ta'minlash, ma'lumotlar xavfsizligini mustahkamlash va foydalanuvchilarga tizimdan foydalanishning osonligini yaratish zarur bo'ladi. Yana bir muhim jihat - tizimni davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlik asosida yanada rivojlantirishdir. Shunday qilib, tizimning kengaytirilgan va tizimli rivojlanishi uchun barcha komponentlarning birgalikda ishlashini ta'minlash zarur. Raqamli markirovka tizimi O'zbekistonda iqtisodiy o'sish, soliq yig'ish tizimi va xalqaro savdoni rivojlantirish uchun kuchli vosita sifatida xizmat qiladi. Tizimning muvaffaqiyatli ishlashi uchun texnologik infratuzilma, huquqiy bazani mustahkamlash, kichik va o'rta bizneslarni qo'llab-quvvatlash, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni hisobga olish zarur. Shunday qilib, raqamli markirovka tizimi O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotga o'tishini tezlashtirishda va global iqtisodiy aloqalarda raqobatbardoshligini oshirishda katta rol o'ynashi kutilmoqda.

Xulosa va takliflar. Raqamli markirovka tizimi O'zbekistonda iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydigan, davlatning iqtisodiy nazoratini kuchaytiruvchi va soliq yig'ish jarayonini optimallashtiruvchi muhim vositaga aylanadi. Tizimning muvaffaqiyatli joriy etilishi mamlakatda mahsulotlar va xizmatlarning harakatini yanada shaffoflashtiradi, firibgarlik va noqonuniy savdolari kamaytiradi, shuningdek, iste'molchilarning xavfsizligini ta'minlaydi. Bu, o'z navbatida, bozorda raqobatni oshirishga va iqtisodiy ishonchni tiklashga yordam beradi. Biroq, raqamli markirovka tizimi joriy etilishida texnik, huquqiy va ijtimoiy jihatlarni hisobga olish zarur.

Xorijiy tajribalar, masalan, Rossiya, Xitoy va Turkiya kabi mamlakatlardagi muvaffaqiyatli misollar, O'zbekistonga tizimni ishlab chiqish va amalga oshirishda foydali bo'lishi mumkin. Ushbu mamlakatlarning tajribasi asosida raqamli markirovka tizimini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish zarurati mavjud. O'zbekistonda raqamli markirovka tizimi, ayniqsa, kichik va o'rta bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Biroq, tizimni joriy etish uchun kichik va o'rta ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, masalan, imtiyozli kreditlar yoki maxsus grantlar ishlab chiqilishi zarur. Shuningdek, tizimni to'liq amalga oshirish uchun davlat tomonidan zarur infratuzilma va texnik ta'minot yaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Nazarali o'g'li, M. S. (2023). THE STUDY OF VALUE-ADDED TAX: KNOWLEDGE FROM THE EU VAT EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S VAT SYSTEM. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 131-135.
2. Otto, M., & Thornton, J. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I VA AYLANMADAN OLINADIGAN SOLIQ

TO‘LOVCHILARINI BIR-BIRIDAN FARQLI JIHATLARINI
BAHOLASH. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 140-143.

3. Murotovich, M. F. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
IQTISODIYOT RIVOJIGA TA’SIRI: XORIJ TAJRIBASI. *QO ‘QON
UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1180-1183..

4. Shahboz, H. (2024). IQTISODIYOTDA RAQAMLI BIZNES BOZORI
VA ELEKTRON MARKETING. *JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH,
MODERN VIEWS AND INNOVATIONS*, 1(2), 85-90.

5. Raximov, A. N. (2024). Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat
tarmoqlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari. *Spanish Journal of
Innovation and Integrity*, 43-48.

6. Ayupov, R. H., & Boltaboeva, G. R. (2020). Raqamli iqtisodiyot
asoslari. *Darslik. T.: TMI*, 575.